

Honismereti munka Kertán

Minden tájnak, vidéknek megvan a maga sajátos fejlődéstörténete, amelyben ott tükröződik az egész ország története, az egész nép sorsának alakulása. Ma, amikor a helytörténeti és honismereti munka a hazafiságra, a hazaszeretetre nevelés szocialista tartalmú hordozója s egyben eszköze és módja, nem lehet közömbös senki számára, hogy sajátosságaival milyen módon képes segíteni egy-egy település, táj népének tudatformálását, múltjának megismerését.

Községünk, Kerta (Veszprém megye ajkai járásában) gazdag történelmi múlttal rendelkezik. Eppen ez, a helyi adottságok, a személyi és tárgyi feltételek megléte a biztosítéka annak, hogy a honismereti munka oly gyümölcsöző talajt talált, amely kevés környékbeli községről mondható el. Honismereti munkánk nem előzmények nélküli. Alapja *Süle Sándor* tevékenysége volt. A megyeszerte híres helytörténész, falukutató itt, Kertán született 1908-ban, s itt élt 1972-ig, nyugalomba vonulásáig. Jelenleg Révfülöpön lakik, de kutatómunkája vissza-vissza hozza a faluba egy-egy adatért. Pályamunkái ma is rendszeresen díjazottak. Legjelentősebbek néprajzi gyűjtései, amelyek ott sorakoznak számos múzeum adattárában.

Munkánk célja kettős. Egyrészt tudományos igénnyel feldolgozzuk Kerta és környékének múltbeli és jelenkori történetét, másrészt pedig, hogy megismertessük a feltárt anyagot községünk és társközségeink lakosaival, mindennapjaink munkás embeireivel, mert minden egyes anyagban, tárgyban, eseményben az ő munkájuk, életük, sorsuk tükröződik vissza. Azzal, hogy megismertetjük velük szülőföldjüket, lakóhelyük természet- és társadalomtörténetét, jelentős politikai és közművelődési feladatot látunk el.

A kertai munkaközösség széles alapokon nyugszik. A helytörténet kutatói között ott találjuk a falu vezető értelmiségi embereit, munkásfiatalokat, diákokat és nem utolsósorban anyag- és adatforrásunkat: a falu dolgozó népét, köztük is a hagyományok legjobb hordozóit, a legidősebbeket.

Helytörténeti munkánkhoz igyekeztünk megnyerni minden érdeklődőt. Eltértünk attól a hagyományos megoldástól, hogy szakkörként dolgozzunk, s a munkák jellegének megfelelően munkacsoportokat alakítottunk, amelyek egymással szoros kapcsolatban álltak, segítették egymást.

Az anyagi kultúra tárgyi emlékeinek gyűjtését az iskoláskorúakból álló csoport végzi. Részben ugyanezt a feladatot, valamint a szellemi kultúrkinés gyűjtését az ifjúsági klub kb. 10 fős csoportja vállalta. Feladatuk volt még a gyűjtött anyagok rendezése, a használati tárgyakkal kapcsolatos ismeretek összegyűjtése, rendszerezése. Az elméleti feldolgozó és publikációs munkát egy 10—12 főből álló, a községértelmisségi rétegéből alakult közösség végezte. Rendszeres adatközlőinket is munkatársainknak tartottuk, így a közvetlen helytörténeti és honismereti munkában több mint százán vettek részt, kisebb-nagyobb rendszerességgel.

Első teendőink között szerepelt a honismereti munka elméleti megalapozása. Munkatervünkben ilyen témákat szerepeltettünk: *A helytörténeti és honismereti munka jelentősége — A helytörténet forrásai — Helytörténet és honismeret — Ágazati munka — Kerta helytörténeti adatforrásai, gyűjteményei — Helytörténet és politika — Honismeret és hazafiság* stb.

Lehetőségeinket növelte, hogy a klubkönyvtár keretében elismert közművelődési, kultúrpolitikai munkaként tarthattuk számon ezt a tevékenységet. Így a község párt, tanácsi, gazdasági és társadalmi szervei aktív segítséget nyújtottak. Kerta négy község tanácsi — és ezzel párhuzamosan gazdasági, iskolai és közművelődési — központja is. Szükségszerű annak felvetése, hogy foglalkozzunk-e társközségeink helytörténetével, vagy szorítkozunk csak Kertára. Hosszabb távon az a megoldás látszik kézenfekvőnek, hogy a helytörténeti munkát valamennyi községre terjesszük ki.

Első munkánk főként alapozás volt, az eddigiek számbavétele, megismerése úgy, hogy tisztán láthatók legyenek a folytatás útjai. Számbavettük azokat a múzeumokat, levéltárakat, gyűjteményeket, ahol Kertára vonatkozó anyagok találhatóak. Ezek között a budapestiek éppúgy szerepeltek, mint a megyebeliek, ahol nemcsak tárgyi emlékek, hanem írásos feljegyzések is találhatóak. Forrásként szerepelt a megyei levéltár, amely a közgyűjtemények közül számunkra a legtöbb anyaggal szolgálhat. (Any-

gának bibliográfiai jellegű közreadását legaktuálisabb teendőink egyikéül jelöltük meg.) Értékesek azok az írásos emlékek is, amelyek a megyei könyvtár helytörténeti különgyűjteményében találhatóak. Ezek mellett figyelembe vettük azokat a személyeket, intézményeket, ahol jelentős vagy szórványos helytörténeti anyag található. S még nem szönlünk egy nagyon fontos és kézenfekvő forrásról: a helyi intézmények anyagáról. (Párt- és KISZ-szervezet, tanács, művelődési intézmények, gazdasági szervek, társadalmi szervezetek, egyházak stb.) Így pl. az evangélikus egyház a XVIII. század elejétől folyamatosan vezet anyakönyveit, s azok jelenleg is hozzáférhetők más, jelentős iskolatörténeti iratokkal együtt. Számba vettük a kiemelkedő — helyben lakó vagy elszármazott — személyiségek életének, munkásságának dokumentumait. Néhány név a sorból: *Lukcsics Pál*, a kertai születésű művelődéstörténeti író, Eötvös kollégiumi tanár, a római Magyar Történeti Intézet kutatója; a középiskolai születésű *Névy Pál* író, esztéta, a Petöfi Társaság egyik alapítója; *Nagy László* és öccse, *Agh István* költők; *Takó Károly* 1919-es forradalmár, *Süle Sándor* iskolaigazgató, falukutató helytörténész — s velük együtt mindazok, akik vezető szerepet játszottak, játszanak a község életében, vagy életük valamely szakaszában szoros kapcsolatba kerültek vele. Fontos feladatnak tartjuk életrajzuk megírását, a ma éltöktől hangfelvételek és fényképek készítését, visszaemlékezéseik írásos megörökítését.

Elkezdődött a bibliográfiai feldolgozás. Évente 25—30 olyan írás (cikk, tanulmány, tudósítás) jelenik meg, amely vagy Kertával és társközségeivel foglalkozik, vagy pedig az írója helybeli. A jelenlegi bibliográfiai egységek száma kb. ezerre tehető. Összeállítására a „visszafelé követés” módszerét alkalmazzuk. Elképzelésünk szerint időközönként visszamenőleg 5—5 év bibliográfiai anyagát tesszük közzé.

Helytörténeti dokumentációnk fontos darabjai a fényképek. Jelentős azoknak a felvételeknek a száma, amelyek az utóbbi harminc év eseményeit örökítik meg. Ezek közül nem egy szerepelt már rangos kiadványban is. (Pl. Veszprém megye fejlődése 1945—1970.) A fényképtár folyamatosan kiegészül a helyi üzemekről, a falvak társadalmi, politikai, gazdasági életéről készült felvételekkel. E munkánk segítöje a fotószakkör, amelynek tagjai így közvetlenül honismereti munkát is végeznek.

Terveink között szerepel egy természettudományos fényképanyag összeállítása, amely bemutatná Kerta és környéke növény- és állatvilágát, s tartalmazna meteorológiai jellegű felvételeket is. Így ezek jó kiegészítői lennének a község és környéke természetföldrajzi anyagának. Felvételre vár a községnek népi építészete, néprajzi tárgyai. Szeretnénk összegyűjteni azokat az 1945 előtt készült felvételeket is, amelyek családi albumokban lappanganak, s helytörténeti, kort dokumentáló értékük van.

Általában megkapjuk vagy elkérjük községeink minden gazdasági és társadalmi szervétől, intézményétől a beszámolókat, munkaterveket, összefoglalókat stb. Így kéziratok anyagunk ugyancsak forrásértékű a kutatás számára. Xerox-másolatban kívánjuk beszerezni azokat, amelyeket megyei vagy országos intézmények (múzeumok, levéltárak stb.) őriznek.

Jelentős terveink vannak a természettudományos helytörténet vonatkozásában. Konkrét teendöink: a község és környéke növény- és állatvilágának minél teljesebb feltérképezése, leírása és a preparátumok elkészítése. (A természetvédelmi törvény miatt — egy-egy kivétellel — csak fényképdokumentáció készülhet az emlös állatokról, a madarokról és a hüllökről. Könnyen és mutatós formában készíthető gyűjtemény fizeltlábúakról, elsősorban lepkekről, szitakötökről, bogarokról, darázsokról. Legkönnyebben gyűjthető a növényi anyag.)

Az említett zoológiai és florisztikai gyűjtések mellett a helyi éghajlat, időjárás jellemzőinek feltárására fenológiai megfigyeléseket is végzünk. (Jellemző növények rügyezési, virágzási, levélfakadási, érlelési stb. időpontjának rögzítése.)

Természettudományos helytörténeti munkánk legértékesebb eredménye községünk meteorológiai adattára. Kerta éghajlatának, időjárásának kutatása, az időjárás elemeinek mérése, a különleges időjárás események feljegyzése hosszú múltra tekint vissza. A legrégebbi időjárás adatunk 1799-ből van. Hivatalos és pontos feljegyzések 1902-től állnak rendelkezésünkre. Így Kerta azon kevés hazai községek közé tartozik, amelyeknek éghajlati kutatottsága már meteorológiatörténeti értéket is jelent. Süle Sándor 1938-tól 1972-ig jegyezte a meteorológiai adatokat. Közben összegyűjtötte a szétszórt időjárástörténeti ismereteket is. Néhány érdekesebb ezek közül: 1866-ban május 14-re virradóra minden gabona elfagyott s ősszel és télen koldulni mentek a falu lakosai. 1876 húsvétján a nagy hidegben megfagyott a kertai levélhordó postás.

NAPJAINK

1973-ban, illetve 1974-ben megteremtettük annak lehetőségét, hogy a helytörténeti, honismereti munka eredményét közkinccsé tegyük. A *Napjaink* című kiadványunkban — amelynek első száma az 1973-as évjelzést viseli — helyet kap minden olyan írás, amely kutatómunkát tükröz. Az időszakos kiadvány feladatát így fogalmaztuk meg: „Kiadványunkkal az a célunk, hogy egy nagy múltú, 700 éves község hétköznapijaiba, életébe bepillantást nyújtsunk, s megismertessük a régmúlt idők történelmi eseményeit, s némiképp a jelenen keresztül a jövőt is felcsillantsuk. A *Napjaink* elsősorban községünk és közvetlen környékünk lakosságának, munkás embereinek szánjuk. Az egyes írásokban az ő munkájuk, életük, soruk tükröződik vissza... Szeretnénk, ha a folytatásban sorról sorra, lapról lapra be tudnánk mutatni mindazt, ami községünk (és vele együtt természetesen társközségeink) múltjából szóban, írásban vagy tárgyi emlékekben fennmaradt, s azokat is, amelyek mai munkánk gyümölcsei — együttvéve: anyagi és szellemi kultúránk kincseit.”

Az első számban a következőkről olvashatunk: Az együttműködésről (a tanács és más szervek között). Az Új Élet Termelőszövetkezet 1972. évi gazdasági tevékenysége, Süle Sándor: Hon-

ismereti munkám, A kertai áfész története, Községünk labdarúgó sportjának története, Színházi tapasztalatok Iszkáz községben, Taródi Mária: VIT-küldött voltam, Kerta meteorológiai viszonyai 1973-ban. A leírtakat hat fénykép illusztrálja.

Másik fórumunk a *Kertai Helytörténeti Füzetek*, amelyekben nagyobb lélegzetű, terjedelmesebb tanulmányokat kívánunk közölni, összefoglalni. (Pl. Kerta és környéke növényvilága, állatvilága, Kerta éghajlata, időjárása, A népi építkezés emlékei falvainkban, Községeink iskoláinak története stb.)

A helytörténeti munka bizonyos időszak után óhatatlanul magával hozza egy falumúzeum vagy helytörténeti szoba kialakításának jogos óhaját, Remélhetően előbb-utóbb valósággá válik. Létrejöttével újabb lendületet kapna a helytörténeti és a honismereti munka, segítője lehetne közművelődési és iskolai munkánknak.

Tölgyesi József

Kecskeméti beretvatok oldalának díszítése, a Katona József Múzeumból, (Lükő Gábor rajza).